

مجموعه مقالات

سبک زندگی، الگوی اسلامی - ایرانی

به کوشش: دکتر احمد رضا شاه علی

استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران

سرشناسه	:	شاه‌علی، احمد رضا، ۱۳۲۸ -
عنوان و نام پدیدآور	:	مجموعه مقالات: سبک زندگی، الگوی اسلامی - ایرانی / به کوشش احصا رضا شاه‌علی؛ سفارش‌دهنده دانشگاه فنی و حرفه‌ای.
مشخصات نشر	:	تهران: پرچین، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	:	۱۵۰ ص.
شابک	:	978-964-8340-50-1
وضعیت فهرست نویسی	:	فبا
موضوع	:	شیوه زندگی -- ایران
موضوع	:	شیوه زندگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
شناسه افزوده	:	دانشگاه فنی و حرفه‌ای
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۲ الف ۹۵۳/۲ HQ ۲۰۲۲
رده بندی دیویی	:	۳۰۶/۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۱۶۱۲۶۱

عنوان: مجموعه مقالات: سبک زندگی، الگوی اسلامی - ایرانی

به اهتمام: دکتر احمد رضا شاه علی

تاریخ نشر: بهار ۱۳۹۲

ناشر: پرچین، ۸۸۹۲۷۱۳۶

نوبت چاپ: اول

چاپ: قدس / صحافی: کتیبه

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

ویراستار: مهدی اسدی

طراح جلد: میلاد بقائی

قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال

کلیه حقوق محفوظ است

فهرست مطالب

سخن اول ۷

مقدمه ۹

فصل ۱: مفهوم خشم و راهکارهای جلوگیری از آن با تأکید بر آموزه‌های اسلامی /
زهره موسی زاده ۱۳

فصل ۲: حقوق افراد در رسانه‌ها با تأکید بر فضای مجازی /
مهشید سادات طبائی ۲۹

فصل ۳: تأثیر ویژگی‌های جامعه مدرن بر تحول ساختار و سبک زندگی خانوادگی /
منصوره لولآآور ۶۱

فصل ۴: اصول تحکیم روابط زوجین و راهکارهای سبک زندگی در آموزه‌های دینی /
فائزه عظیم زاده اردبیلی ۸۱

فصل ۵: بازاندیشی کار گروهی در سبک زندگی دانشجویان با تأکید بر الگوی اسلامی /
محمد تقی عینی‌زاده ۹۹

فصل ۶: راهکارهای استحکام نهاد خانواده در سبک زندگی اسلامی /
محمد رضا جلیلی ۱۳۳

سخن اول

دستیابی به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت منوط به اجرای برنامه‌ها و اصلاحات مبتنی بر اهداف سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه کشور است. اما در این زمینه موانعی وجود دارد که از جمله مهم‌ترین آنها ناهماهنگی و ناسازگاری برخی شیوه‌های رفتاری و الگوهای زندگی رایج در جامعه امروزی با مبانی دینی و معرفتی پذیرفته شده است. جنگ نرم دشمن و تهاجم فرهنگی نظام استکبار برای تحمیل سبک زندگی مطلوب خود باعث تداوم این مشکل در سطوح مختلف شده است.

این شیوه زندگی با تقدیس صنعتی شدن و تحمیل دیوان‌سالاری ملازم با آن روابط اجتماعی پیشین انسان را در معرض دگرگونی گسترده قرار داد و حتی ناهنجاری‌های گسترده‌ای را در جوامع غربی ایجاد کرد. ناسازگاری فرهنگی سبک زندگی مذکور با شیوه مالوف زندگی در جوامع مذهبی این ناهنجاری‌ها و شکنندگی‌ها را در کشورهای مثل ایران تشدید نمود و علیرغم تحولات ناشی از پیروزی انقلاب اسلامی هنوز الگوهای زندگی متأثر از فرهنگ وارداتی غرب از کشور رخت برنسته است. برخی عوامل داخلی نیز فاصله و شکاف بین فرهنگ عمومی و فرهنگ اصیل اسلامی را تداوم بخشیده است.

مقام معظم رهبری در مهر ماه سال گذشته با نگاهی آسیب‌شناسانه از دست‌اندرکاران فرهنگی و اجرایی خواستند تا اصلاح سبک زندگی رایج را به طور جدی در دستور کار خود قرار دهند، زیرا در غیر این صورت نمی‌توان شاهد تحقق اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ ایران اسلامی بود. با عنایت به این امر توجه به سبک زندگی دانشجویی و تلاش

برای اصلاح آن با توجه به تاکیدات رهبر معظم انقلاب بر فراگیر شدن «نهضت تولید علم» از اهمیت مضاعفی برخوردار است.

دانشگاه فنی - حرفه‌ای به عنوان یکی از فراگیرترین دانشگاه‌های کشور در صدد است در جهت اعتلا و ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی گام موثری بردارد. کتابی که هم اینک پیش روی شماست حاصل همفکری معاونت فرهنگی - اجتماعی این دانشگاه با تعدادی از اساتید و متخصصین در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است. البته تکمیل و چاپ این اثر بدون همکاری دیگر معاونت‌ها و بخش‌های دانشگاه ممکن نبود و بنابراین ضروری است که از زحمات همکاران عزیز در تمامی بخش‌های دانشگاه فنی و حرفه‌ای کمال قدردانی به عمل آید.

سهراب رضایی

استادیار دانشگاه علامه طباطبائی (ره) و

سرپرست دانشگاه فنی و حرفه‌ای

مقدمه

مفهوم سبک زندگی^۱ از زمره مفاهیمی است که در حوزه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی برای بیان پاره‌ای واقعیت‌های فرهنگی مطرح می‌گردد و دامنه به‌کارگیری آن در رسانه‌ها هم رواج زیادی یافته است. سبک زندگی شامل مجموعه رفتارها و الگوهای کنش هر فرد است که معطوف به ابعاد هنجاری و معنایی زندگی اجتماعی می‌باشد و نشان‌دهنده کم و کیف نظام باورها و کنش‌های فرد است. به عبارتی سبک زندگی بر ماهیت و محتوای خاص تعاملات و کنش‌های اشخاص در هر جامعه دلالت دارد و مبین اغراض، نیات، معانی و تفاسیر فرد در جریان عمل روزمره و زندگی روزانه است. سبک زندگی، پایه و اساس فهم شرایط فرهنگی موجود و تحولات پیش رو در این حوزه تلقی می‌شود و نشان می‌دهد که در بطن ارزش‌های موجود در خرده نظام فرهنگی چه می‌گذرد. در واقع با به‌کارگیری مفهوم سبک زندگی و تعمق در آن می‌توان از هنجارهای پنهان در اذهان، باورها و رفتارهای مردم یک جامعه، سر درآورد و از جهت‌گیری‌ها و الگوهای موجود یا در حال شکل‌گیری، تفسیر واقع‌بینانه‌ای ارایه کرد.

سبک زندگی در جامعه امروزی ایران، با عنایت به تحول امکانات زندگی و همین‌طور روش‌های آموزشی به طور عمیقی تغییر نموده و بسیاری از نیازهای مبتنی بر این نوع سبک زندگی، برگرفته از فرهنگ غربی است که صدها شبکه‌های ماهواره‌ای و دیگر ابزار جنگ نرم دشمن مروج آن هستند. سبک زندگی غربی هم اکنون به منازل، مدارس، دانشگاه‌ها و محیط‌های کاری کشور نفوذ کرده و از جمله پیامدهای این امر می‌توان به تغییر ماهیت و کارکرد نهاد خانواده و آسیب دیدن آن، افزایش آسیب‌های اجتماعی، تشدید معارضات مذهبی و فرهنگی در سطح جامعه و غیره اشاره کرد.

سوال اساسی این است که چگونه می‌توان سبک زندگی ایرانی اسلامی را ترویج نمود و در برابر تهاجم سبک زندگی غربی و آسیب‌های آن واکنش مناسب از خود نشان داد؟ یکی از این آسیب‌ها بالا رفتن سن ازدواج و عدم تمایل به همسرگزینی و از طرف دیگر تنوع‌طلبی

شدیدی است که از استفاده بیمارگونه از انواع وسایل مادی تا گرایش افراطی به ارزش‌های غیر مادی مبتنی بر سبک زندگی غربی را در بر می‌گیرد. به گونه‌ای که می‌توان گفت مدهرنیسم علاوه بر تبدیل زندگی مادی به یک ارزش انکارناپذیر، ذائقه مذهبی و فرهنگی مردم را نیز تغییر داده و هرگونه عنصر معنوی با اندک صبغه مذهبی را به عنوان یک ضدا ارزش مطرح می‌کند. خلاصه آنکه انقلاب صنعتی و به تبع آن انقلاب ارتباطات که عصر ارتباطات و اطلاعات را رقم زده، بسیاری از متغیرهای زندگی را تغییر داده و این تغییر باعث ابداع نوعی خاص از سبک زندگی شده که به کسالت، دل‌مردگی و خودشیفتگی انسان‌ها انجامیده و آنها را از گوهر وجودی و فطرت پاک خود که مورد توجه ادیان الهی و به خصوص اسلام می‌باشد، دور نموده است.

به فرموده مقام معظم رهبری "یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی و شوی زیستن. ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم. - که هدف انسان، رستگاری و فلاح و نجات است - باید به سبک زندگی اهمیت دهیم؛ اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است. بنابراین مسئله، مسئله‌ی اساسی و مهمی است." (دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۱۳۸۱/۰۷/۲۳)

باید توجه داشت که انسان همیشه در تلاش است نیازهای خود را به گونه‌ای برآورده کند و به آسایش و آرامش و سعادت دست یابد. انتخاب سبک زندگی نامناسب منجر به پیمودن مسیر اشتباه و خسران دائمی بشر خواهد شد. البته از منظر دین دنیا گذرگاهی آزمودنی و رنج آلود است و همین نگاه است که به ما می‌آموزد نیازها در حد کمال برآورده نخواهد شد و آسایش و آرامش مطلق نخواهد بود، پس مسابقه برای سود بیشتر و رها از زمان آغاز محکوم به شکست است. نیازهای واقعی انسان برای کارکرد دیگری در نهاد بشری تعبیه شده و برآوردن این نیازها هم روش‌های خود را دارد. به انسان، عقل هدیه شده تا نیازهایش را خود برطرف کند. اما همین عقل می‌تواند به خطا کشیده شود و به جای برطرف کردن نیازهای واقعی، نیازهای کاذبی را تولید کند. مشکل این است که عقل و علم در راستای جهان بینی منطبق با هدف هوشمندانه جهان پیش روی ما، به کار گرفته نمی‌شوند و ما در مسیری افتاده‌ایم که برای خرید آسایش بیشتر، آرامش را می‌فروشیم و به جای پاسخ دادن به نیازهای

طبیعی و واقعی، نیازهای کاذب و سراب گونه تولید می‌کنیم. با مطالعه سبک زندگی امروز و مقایسه با سبک زندگی گذشته جامعه متوجه می‌شویم رابطه همه گزاره‌ها در سبک زندگی گذشته هماهنگ و به اندازه بوده است. برای همین بسته به امکانات آن روز، آسایش و آرامش برقرار بود و نیازهای واقعی نیز از راه‌های طبیعی آن پاسخ داده می‌شد اما امروز سبک زندگی از تقارن و همگونی خارج شده است.

در سبک زندگی به هم ریخته امروزی، سعادتی در میان نیست و مردم برای رفع عطش‌های کاذب خود تمام روز را صرف کسب درآمد و انباشت پول می‌کنند و از جنبه‌های معنوی زندگی غافل می‌شوند. این در حالی است که نیاز، آرامش، آسایش و سعادت چهار محور اصلی برای تعیین ضرورت استفاده از یک کالا در هر فرهنگی است. نیاز برگرفته از یک غریزه انسانی است که در نهاد بشر نهاده شده و شامل نیاز به خوردن، آشامیدن و بهره‌مندی از امور مختلف است و در جهت رفع این نیاز آرامش و آسایش قابل طرح است. آرامش بعد روانی رفع نیاز و آسایش بعد جسمانی آن در جهت مصرف کالایی خاص می‌باشد. در نهایت سعادت هنگامی محقق می‌شود که رفع نیاز زمینه برآوردن سعادتی خاص را برای بشر و انسان امروز فراهم سازد. در بررسی از فرهنگ‌ها سعادت همان کسب بالاترین لذت و کام جویی است و در فرهنگ‌های دینی و معرفتی این امر، معنای دیگر و اخروی پیدا می‌کند.

با توجه به وضعیت سبک زندگی جامعه امروزی ایران، بایستی آن را با شرایط امروز تعریف کنیم. تعریفی که با استناد به معارف ناب الهی تضمین کننده سعادت دنیوی و اخروی باشد و از سویی نسبت آرامش و آسایش را هم به هم نریزد و نیاز کاذب ایجاد نکند و تنها نیازهای واقعی را برآورده سازد. باز تعریف سبک زندگی امروز، گذران زندگی را آسان‌تر خواهد کرد، نظام آموزشی ما را کار آمد خواهد ساخت و هدف از زندگی و دانش‌اندوزی را روشن خواهد ساخت. این نوع سبک زندگی، می‌بایست متأثر از آموخته‌های دینی خود ما باشد که می‌توان در قالب حیات طیبه اسلامی آن را طرح کرد. هدف از تحقیق و بررسی پیرامون سبک زندگی ایرانی - اسلامی توجه به الگوهای صحیح زندگی، باز تعریف نقش آفرینی تاریخی ایرانیان در این زمینه، افزایش معرفت در جهت استفاده از کالاهای مدرن امروزی و احیای نقش دین مبین اسلام در سبک زندگی ایرانیان است. با توجه به تشدید

تهاجم فرهنگی و جنگ نرم غرب در همه حوزه‌های زندگی اسلامی - ایرانی، بایستی تراه و شیوه‌ای نوین در خصوص «سبک زندگی» با توجه به مولفه‌های اسلامی - ایرانی ارائه شود: تا این فرهنگ غنی دستخوش تغییرات مادی گرایانه قرار نگیرد.

به دنبال تاکیدات مقام معظم رهبری بر آسیب شناسی رفتار اجتماعی و سبک زندگی در کشورمان، معاونت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه فنی و حرفه ای با هدف تولید دانش بومی در مورد مولفه‌های سبک زندگی اسلامی، ایرانی اقدام به برگزاری همایش علمی، فرهنگی سبک زندگی دانشگاهی (الگوی اسلامی، ایرانی) در دو بخش: اساتید و دانشجویی نمود. در بخش اساتید با فراخوان برای نگارش مقاله، مقالات رسیده در کمیته علمی همایش بررسی و ارزیابی شد و از میان آن تعداد ۶ مقاله مورد پذیرش قرار گرفت که در این کتاب آورده شده است. در بخش دانشجویی با فراخوان آثار دانشجویی سبک زندگی دانشگاهی در ۶ رشته، معاونت فرهنگی سعی در جهت دهی اندیشه دانشجویان به مقوله سبک زندگی اسلامی داشته است که این امر با استقبال دانشجویان رو به رو شد. امید می رود این گام ابتدایی و کوچک با تعامل و همفکری دیگر نهادهای ذی ربط و اساتید صاحب نظر به بارنشسته و در آینده شاهد تولید محتوای بیشتر با همین مقسور و همچنین محور نشانه‌های سبک زندگی مخرب غربی در کشور و جایگزین شدن سبک زندگی اسلامی - ایرانی با همه مزایا و توانمندی‌هایش باشیم.

در اینجا لازم می‌دانم از حمایت‌های ریاست محترم دانشگاه جناب آقای دکتر رضایی در برگزاری این همایش و همکاری معاونت محترم پژوهش و فناوری دانشگاه سرکار خانم دکتر زاهدی در تدوین این مجموعه و تمامی اساتیدی که بزرگوارانه با نگارش بخش‌های مختلف این اثر در غنای هرچه بیشتر آن، ما را یاری رساندند تشکر و قدردانی نمایم. در پایان شایسته است از برادر ارجمند جناب آقای مهدی اسدی که در ویرایش این اثر، یاری‌رسان مجموعه بودند نیز تقدیر نمایم.

احمد رضا شاه علی

استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران و

معاون فرهنگی و اجتماعی دانشگاه فنی و حرفه‌ای